

ségű kerámia kronológiája a Kr. u. 1. sz. végével kezdődik és a 4. sz. végével fejeződik be, vagyis a környei erőd területén a korábbi nézetektől eltérő módon már az 1. századtól fogva római településsel kell számolnunk.

TÓTH ENDRE – SZABÓ ÁDÁM

165. Kővágótóttós, Tótvár

(Baranya megye) Ő

2002. április 2-án Dénes József a Tótvár-hegyet járta be Böszörményi Krisztina (Duna-Dráva Nemzeti Park) és Havas László geológus (Környezetvédelmi Minisztérium) társaságában. Dénes a lelőhelyet a neve alapján kereste fel. A fennsíkon őskori földvár sáncait állapította meg, egyúttal a szomszédos, D-re eső Halomi-hegyen több őskori sírhalomra lett figyelmes.

A fentiek nyomában június 19-én Virágos Gáborral (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Pécsi Regionális Iroda) jártam be a Tótvárat. A felmérésre október hónapban került sor, kétnapi terepmunkával, feleségem és Virágos Gábor segítségével.

A fennsík nagy része korábban szántóföld és szőlő volt, ma is nyílt terület, magas fűvel, csak a széleit takarja sűrű erdő. A középső nagy sánc, a fennsík pereme és a hegyoldalak sűrű, többnyire nehezen, vagy egyáltalán nem járható tüskés bozótos erdővel fedettek, ami nagyban nehezítette a terepmunkát. Tekintettel a nagy kiterjedésű, de egységesen sík területre, ezúttal csak a sáncokat és azok külső árkat, a fennsík peremét és a közepén átvezető földutat mértük fel. A szintvonalakat az 1:10000-es topográfiai térképről vettem át. A saját felmérés és az átvett térképnagyítás pontosan megegyezett egymással.

Kővágótóttós központjától, a templomtól É-ra 1 km-re terül el a Tótvár nagyjából Ny-K irányú, széles, hosszúkás fennsíkja. Majdnem minden oldalról meredek hegyoldal veszi körül. KÉK felé azonban megszakítás nélkül, lassan emelkedik egészen az országútig, a Jakab-hegy Ny-i vége alatti meredek hegyoldal lábáig. A fennsík tehát KÉK felől azonos magasságban közelíthető meg. Kétharmad részén É felől jelentős, D felől pedig egy sokkal kevésbé markáns oldalvölgy vágódik be, mintegy leválasztva a fennsík Ny-i, nagyobbik és kiszélesedő részét. Ezt használta fel az őskori telep, és a fennsík nagyobbik, Ny-ra eső részét K felől itt zárta le egy hosszú, egyenes sánccal.

A sánc és külső árka a korábbi szántások következtében erősen lehordott állapotban van, de jól felismerhető. D-i részében földút vezet keresztül, valószínűleg itt volt az őskori kapu is. Az úttól É-ra kb. 50 méterre már nagy fákból álló erdő fedi a sánccot, innen kezdve soha sem volt szántva, ezért a sánc folytatása, több bolygatástól eltekintve, É felé már ép. Belső magassága 1 m körüli, a külső árokból 2–3 m-re emelkedik. Fokozatosan ellaposodik és mesterségesen levágott peremként folytatódik, amely már 3–4 m-re magasodik a külső árok

fölé. Az árok külső széle alacsony, a vége felé elmosódott. A perem a fennsík ÉK-i sarkában erősen visszakanyarodik DNy irányába, rövidesen elmosódottá válik, a hegy természetes peremébe megy át, majd kb. 130 m után teljesen eltűnik, a fennsík széle éles határ nélkül megy át a meredek hegyoldalba.

A sánc É-i kanyarjánál K felé egy különálló, alig 50 m hosszú sánc tart meredeken lefelé, merőlegesen a hosszú sáncre-peremre. A sánc végének alja már a mély völgybe ér le. Déli oldalát árok kíséri.

A hosszú sánc déli, rövidebb szakasza, az úttól D-re, szinte teljesen szétszántott állapotban alig ismerhető fel. Déli vége itt is bekanyarodik Ny felé, de a továbbiakban már a természetes hegyperem jelzi az őskori telep szélét. A perem itt közel 150 m hosszan még megfigyelhető a meredek hegyoldal felett, de a sűrű, áttekinthetetlen és járhatatlan bozótos erdőben a folytatását nem sikerült követni.

Amennyire jól megállapítható az őskori telep kiterjedése a K-i részen a sánccal és peremnek a segítségével, annyira bizonytalan a D-i, Ny-i és ÉNy-i széle. A déli oldalon egy kb. 120 m hosszú perem után ma is művelés alatt álló, nagy kiterjedésű szántóföld következik, az egykori peremet nyomtalanul elszántották. A fennsík Ny-i végében mélyen bevágódott földutak vezetnek lefelé. Itt két terasz, illetve perem vonala tűnik fel, a felső különösen erőteljes, ezek eredeténél az egykori szántóföldeket, szőlőket is figyelembe kell venni. Kérdés, mennyiben jelenti valamelyik az őskori telep szélét. Erre biztos támpontot a DNy-i szélén egy rövid, mindössze kb. 120–130 m hosszú sánc jelent.

A fennsík ÉNy-i részét sűrű, nehezen járható erdő borítja. Több helyen tett kísérlet után sem sikerült mesterséges, vagy természetes hegyperemet találni. A DNy felől, illetve az ÉK-i saroktól kiinduló, majd eltűnő két hegyperem azonos irányban tart egymás felé, ezért elméletileg a kettő között meghúzható egyenes vonal tekinthető az őskori telep szélének.

A belső terület teljesen sík, DNy irányában enyhén lejt. Több helyen ma is látszanak az egykori szántóföldek hosszan elnyúló szélei. Az őskori telep legnagyobb átmérője (hossza) 700, legnagyobb szélessége a K-i hosszú sánc mentén 176 m, területe kb. 12 ha. Leletet egyelőre nem ismerünk. Nagy kiterjedése és a Jakab-hegyi nagy földvár szomszédsága, valamint az említett sírhalom alapján a késő bronzkor és a kora vaskor lehetősége merül fel. (Az illusztrációt lásd a 232. oldalon!)

NOVÁKI GYULA

166. Kunsziget, Toronyvári-dűlő

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró

A KÖH Tudományos Igazgatósága UNESCO támogatással víz alatti kutatást szervezett a Kunsziget, toronyvári-dűlői római lelőhelyen. Célunk az ismert víz alatti falak dokumentálása volt.

2002. június 21. és 23. között felmértük a parton található falat és a terepi egyenetlenségeket, letisztítottuk és lerajzoltuk a víz alatti falmaradványt.

A vízben található fal tájolása, iránya azonos a szárazföldön bemért faléval. Keszonos technikával készült opus testaceum falazás, amely a római kori kikötői létesítményekre jellemző. Megállapítottuk, hogy a fal eredeti helyén található, technikája és elhelyezkedése alapján rakpart lehetett.

A nagynyomású vízszugárral történő mosatás újabb részleteket fedett fel, a további kutatás tudományos szempontból indokolt.

Résztevők: Bartus György, Fehér József, László Zsolt, Lázár Csilla, Makovics Adrien, Sipos Tamás, Szokolics Tamás búvárok, Egyházi Dóra, dr. Grynaeus András, Stibrányi Máté, dr. Virágos Gábor régészek, Magony Rita geodéta.

TÓTH JÁNOS ATTILA

167. Kup, Egyes

(Veszprém megye) U, V

2002. augusztus 6–22. között folytattuk a újkőkori lelőhelyen végzett ásatásokat, a Magyar Nemzeti Múzeum és a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum együttműködésében.

Az ásatások előzménye Mithay Sándor 1974-es ásatása, Ilon Gábor gyűjtései (1995) voltak. Az ásatásokat 2000-tól indítottuk meg ismét. Ez évi szelvényeinket a 2000/2001 évi ásatási területhez csatlakozóan telepítettük, részben a tavaly félbehagyott szelvények teljes feltárására, részben a lengyeli és vonaldíszes-zselizi objektumok további kutatására. Elsősorban az „östulkos gödörkomplexum” és a megfigyelt lengyeli ház feltárását, valamint a középső neolitikus objektumok feltárását terveztük.

A 2000/2001 szelvényekhez csatlakozóan telepítettük a VII, VIII, XI. szelvényeket: ettől D-re a (befejezetlen) X. szelvényt. Valamennyiben gazdag, elsősorban lengyeli leletanyag került elő. A megfigyelt objektumok szemétködrök, cölöplyukak, házomladék, kemence voltak.

Szalay Kálmán telkén teljes mélységben feltártuk a tavaly megnyitott felületeket, itt a korábban megismert hallstatti hulladékgödör részleteit, és új elemként lengyeli házhoz tartozó gödör és cölöplyukak maradványait találtuk meg.

Az ásatásokat folytatni szeretnénk, részben a megkezdett (X. szelvény) feltárása, részben a lengyeli ház lehatárolása céljából, továbbá szeretnénk összekötni a feltárt területet a Mithay Sándor által megkutatott, egyelőre pontosan nem azonosított részekkel. Előreláthatóan a vizsgált területtől Ny és É felé szeretnénk kiterjeszteni az ásatási területet.

Az ásatások során terepbejárást is végeztünk, amelynek eredményeképpen a település kiterjedését lényegesen ki kell terjesztenünk K-i irányban, mintegy 800

m hosszúságban a Bittva D-re lejtő domboldalán. A 2000/2001 évi ásatások eredményeiből, a község kezdeményezésére, kamara-kiállítás készült.

Munkatársak: Regénye Judit, Simán Katalin.

T. BÍRÓ KATALIN

168. Lánycsók, Gata Csotola

(Baranya megye) Kő

2002. március 25. és április 22. között a Janus Pannonius Múzeum Régészeti osztálya munkatársai terepbejárást végeztek a tervezett M6-56 gyorsforgalmi út Baranya megyei szakaszán.

A 23086. pontnál É-D-i dombvonulat Ny-i oldalán, a szántásban szórvány középkori cserepek jelezték az 50×50 m kiterjedésű lelőhelyet (66. sz.).

Egy vízjárta, mocsaras részbe hajló földnyelv déli oldalán, 200×200 méteres kiterjedésű területen középkori településnyomokat találtunk (67. sz.).

Munkatársak: Nagy Erzsébet, Gábor Olivér régészek, Krasznai Péter ásatási technikus, Tari Józsefné gyűjteménykezelő.

KÁRPÁTI GÁBOR

169. Letenye, Hergyő-földek

(Zala megye) Á

Az M7-M70-es utak találkozásánál a leendő letenyei személy- és teherforgalmi határátkelő nyomvonalában 2002 áprilisában tovább folytattuk a tavaly megkezdett ásatást (Z-701 lh.).

A tavaly talált meder szélességét két Ny-K-i irányú kutatóárkunkban teljes egészében sikerült dokumentálnunk, szélessége 44,5 m. Középen legmélyebb pontját a mai felszíntől két méterre találtuk meg, ott az egykori medret jelző faszenes-izapos sötétszürke réteg vastagsága néhol 30 cm. Rétegeiről metszetrajzot készítettünk, kerámiát azonban csak a meder Árpád-kori telephez közeli keleti szélén találtunk, beljebb csak fa-, kéreg- és növénymaradványok kerültek elő, de csekélyebb számban mint 2001-ben. A meder Ny-i felén sehol nem találtunk régészeti jelenséget.

A lelőhely K-i szélén még két gödröt tártunk fel közvetlen a humuszréteg alatt, így összesen 231 objektum került elő. A nyomvonalon hosszában és keresztben három, több száz méter hosszú kutatóárkot húztunk, de valamennyi negatívnak bizonyult, csupán lerakódott hordalékréteget találtunk két helyen, így a munkát egy hónap után befejeztük. A két ásatási szezon alatt összesen 8500 m²-t tártunk fel.

STRAUB PÉTER

170. Letkés, Széppatak-puszta

(Pest megye) U

2002 szeptemberében földmunkák során régészeti lelőhelyet bolygattak meg. A lelőhely a falutól É-ra, a